

סט. מה דין חזקה בעבדים ובעלי-חיים?

אין להם חזקה כשאר מטלטלין המוחזקים תחת ידו של אדם. אך אם אי אפשר להם שילכו מעצמם, אלא ע"י שהאדם מביאם, כגון עבד תינוק (ואפילו יש לו אם הנושאת אתו, ודאי אינה שוכחתו), או במקום שהבהמות אינן הולכות לבדן כלל ללא רועה – יש להם חזקה לאלתר.
לאחר ג' שנים – יש חזקה בעבדים. (ובגודרות – חלוקת הדעות בין הפוסקים).

ע. האם ניר הקרקע עושה חזקה?

אם נרה שנתים ברציפות – לכולי עלמא אינה חזקה. (תוס'). נרה זרעה ונרה, או זרעה נרה וזרעה – מחלוקת בין החכמים האם נחשב הניר כאכילת פירות וכאילו אכל ג' אכילות, או לא.
(והלכה כותאי דמתניתין וכרב ושמואל שניר אינו עושה חזקה. ונחלקו הפוסקים אם נכנס לשדה, נרה וזרעה ואכל פירותיה, מאימתי מונין לו שלש שנים, משעת הניר או משעת הזריעה).

דף לז

עא. א. שני לקוחות שקנו שדה-אילן מאדם אחד, זה קנה קרקע וזה קנה אילנות – האם קונה האילנות זכה בקרקע שמתחת לאילן, והאם יכול ליטע אילנות אחרים תחת אילנות אלו, לכשיבשו?

- ב. מכר קרקע ושייר אילנות לפניו – האם יש זכות למוכר לשתילת אילנות אחרים תחתם, לכשיבשו?
- ג. מכר אילנות ושייר קרקע – האם זוכה קונה בשתילת אילנות אחרים תחתם?

א. לרב זביד, לא זכה קונה-האילן בזכות זו. ולרב פפא, זכה בזכות זו, שלדעתו זכה בכל הקרקע הנצרכת לאילן – תחתיהם וביניהם וחוצה להם כמלוא אורה וסלו. (ואם שטח הקרקע כולה שנמכרה נצרכת לאילן – עפ"י פרוש אחד ברשב"ם, לרב פפא, הרי הוא וקונה הקרקע שותפין בשוה בקרקע). – עפ"י רשב"ם. וע' שי' בעה"מ להלן ספ"ד. ויש מפרשים שאף לרב פפא אין לו אלא זכות לשתול אחרים תחתם, אך אין לו בקרקע עצמה כלום. (עפ"י תוס', טור ורמ"א – רטז, יג).

הלכה כרב פפא. (לשיטת ר"י, אותה מחלוקת קיימת לענין חזקת ג' שנים).

ב. נשארה לו זכות זו, ליטע אחר תחתיו. וכן זכה בשטח הקרקע הנצרך לאילן. (עפ"י רשב"ם. ואין חילוק לשיטתו בין ב' אילנות לג'. ואולם לשיטת הרמב"ם, אם מכר ג', יש לו למוכר שיור בחצי הקרקע, ולא רק כפי הנצרך לאילן. והובאו שתי השיטות בשו"ע ורמ"א רטז, יא).

ג. בג' אילנות – בין לחכמים ובין לר' עקיבא זכה הקונה בקרקע, ליטע אחרים תחתם. ובב' אילנות (או באחד) – מחלוקת ר' עקיבא וחכמים אם מוכר בעין יפה אם לאו. (כן פרש רשב"ם. והתוס' פרשו שבקונה שני אילנות סתם – לא קנה בקרקע עצמה, אלא שמדובר כאן בג' אילנות שבסתם קנה הקרקע הנצרכת לאילן – אם פרש לשייר לו את הקרקע, שאין בגופה כלום, ומח' ר"ע ורבנן האם יש לו זכות ליטע אחרים תחתם. ויש שיטות נוספות בספרי הראשונים).

דפים לז – לח

עב. א. הקונה דקל מחברו בסתם – האם יש לו קנין בקרקע שתחת הדקל? ומה הדין במוחזק בדקל וטוען שהמוכר מכר לו בפירוש את הקרקע שמתחתיו?
ב. מכר אילנות צפופים, שאין דרך בני אדם ליטע כן – האם קנה קרקע?

א. 'נהרדעי' אמרו שקנה את הקרקע שמתחתיו, עד התהום. (לרשב"ם – יכול הוא ליטע אילן אחר במקומו, לכשיבש. לר"י – אין לו זכות זו, אלא שכל זמן שהאילן קיים, אין זכות למוכר לעשות חלל תחתיו, שקנאו עד התהום).

רבא חלק ואמר שהקונה בסתם לא קנה קרקע כלל, (אלא בקונה שלשה אילנות, שקנה בניניהם וסביבותיהם, כפי צרכם). אלא שאם החזיק ג' שנים באילן ואכל פירותיו וטען שהמוכר פרש לו במכירתו גם את הקרקע – הרי זו חזקה.

(וכן הלכה; מכר אילן בסתם – לא מכר קרקע, ויכול המוכר לחפור תחת השרשים, בענין שלא יזיק לאילן. ואם יבש האילן – לא יטע הקונה אילן אחר תחתיו. ואם טען שמכר לו והחזיק ג' שנים – זכה. לפיכך כל המוכר אילן יש לו למחות בתוך כל ג' שנים, כדי שלא יטען הלה חזקה על הקרקע. – פוסקים, רטו, ט קמא, כ).

ב. רבא אמר שאין לו קרקע, לפי שעומדים לעקירה. (וכ"נ בשו"ע – רטו, ז). ותלה ר' זירא שאלה זו במחלוקת התנאים לענין כלאים.

דף לח

עג. א. מחאה שלא בפניו – הוי מחאה או לא?

ב. המחזיק בקרקע (שהיתה) של אדם ששוהה במקום אחר – האם יש לו חזקה?

ג. מחאה בפני אנשים שאינם יכולים לומר למחזיק את מחאתו – האם זו מחאה?

א. לדעת תנא קמא דמתניתין – הרי זו מחאה, אלא אם אין שיירות מצויות ממקום המערער למקום המחזיק, כגון בעתות חרום, או בארצות מרוחקות – שאז אין זו מחאה, (וממילא אינה חזקה, לפי שלא יכל הלה למחות, וגם אינו חייב לבוא לכאן למחות, גם אם שמע מהחזקה).

לדעת ר' יהודה – אין זו מחאה, (ולדעתו, צריך לבוא ולמחות לפניו, ואם לא מיחה – הפסיד. כך מתפרשת שיטת ר' יהודה לפי רב, אבל לרבא (לט.) אף לר' יהודה הויא מחאה).

(הלכה כתנא קמא, שמחאה שלא בפניו – הויא מחאה).

ב. לתנא קמא – אם שיירות מצויות, שיכולה המחאה להגיע למקום המחזיק – הרי זו חזקה. אין שיירות מצויות – אינה חזקה. לר' יהודה, אפילו אין שיירות מצויות – חזקה, שנתנו לו ג' שנים כדי שיהא סיפק בידו לשמוע ולבוא ולמחות. אך אם אינו יכול לבוא לכאן ולמחות, כגון מי שברח ממקומו, בין מחמת מרדין בין מחמת ממון – סובר ר' יהודה שאין זו חזקה. (כן הוא לדעת רב). אבל לת"ק, כל שברח מחמת ממון יכול למחות במקום שהוא שם. ואם ברח מחמת מרדין, שחושש שיתגלה מקומו – אף לתנא קמא אין זו חזקה. וכן פסק רבא. (וכן הלכה. וכתבו הפוסקים (עפ"י נמו"י לעיל) שאם המערער עבר ממקום למקום, הכל הולך אחר מקומו שבסוף שלש השנים. ואולם אם היה כאן וידע שיצא ולא יחזור עד לאחר שלש שנים, ולא מיחה – חזקתו חזקה).

ג. לפי לשון אחת בגמרא, נחלקו בדבר רב ושמואל, כגון שהעדים חגרים, או שהם מרחיקים לכת למקום אחר ויודע בהם שלא יבואו למקומו של המחזיק. לרב, הרי זו מחאה, ד'חברך – חבא אית ליה...', ולרב ענג אליבא דשמואל אין זו מחאה. (כתבו הפוסקים (קמא, א) שהלכה כאן כרב, דהוי מחאה, שכן משמע מכמה סוגיות. וע' ריטב"א).

דף לט

עד. כיצד היא המחאה? ובפני כמה אנשים היא נעשית? ומה הדין כשאומר לנוכחים שלא לגלות מחאתו למחזיק או לשום אדם, או שהם אמרו כן למוחה, שלא יגלו? אם מחאה פעם אחת – האם די בכך או צריך למחות שוב, ומתי? ומה הדין כשמחה כמה פעמים בטענות שונות סותרות?